

УДК. 347.965.9

DOI <https://doi.org/10.32703/2663-6352/2023-2-14-77-84>

ORCID ID 0000-0001-8160-1585

Константий Олександр Володимирович,

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри конституційного та

адміністративного права

Національного транспортного університету

ЩОДО УЧАСТІ АДВОКАТА В КОНСТИТУЦІЙНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Анотація. У статті розглядаються питання участі адвоката в конституційному судочинстві. З'ясовано, що адвокат в цьому судочинстві може виконувати функцію представництва інтересів суб'єкта права на конституційне подання, суб'єкта права на конституційне звернення, органу чи посадової особи, які ухвалили оспорюваний акт. Також адвокати можуть виступати уповноваженими особами суб'єкта права на конституційну скаргу.

Вказується, що в провадженні в Конституційному Суді адвокат представляє не тільки позицію клієнта, а також є захисником конституційних прав і свобод багатьох осіб, на яких поширюється дія оспорюваної норми закону.

Найбільш складним завданням участі адвоката в конституційному судочинстві названо здійснення обґрунтування із застосуванням наукової методології та усталеної практики Конституційного Суду в тексті конституційної скарги або конституційного подання невідповідності Конституції закону або його окремого положення.

Зазначено, що повноваження адвоката в Конституційному Суді України можуть посвідчуватися довіреністю, ордером або договором на надання правничої допомоги.

Виділено такі права адвоката процесуального характеру в конституційному судочинстві: 1) знайомитися із матеріалами справи; 2) давати усні та письмові пояснення; 3) викладати свої думки з питань, що розглядаються; 4) ставити з дозволу головуючого запитання іншим учасникам конституційного провадження; 5) подавати заяви про відвід судді, про усунення допущених у рішенні чи ухвалі описок; 6) подавати клопотання про роз'яснення порядку виконання рішення; 7) відкликати конституційну скаргу та ряд інших.

Внесена пропозиція визначити статус, права і обов'язки адвокатів та інших представників сторін у провадженні в Конституційному Суді безпосередньо в Законі України «Про Конституційний Суд України» та в Регламенті Суду.

Ключові слова: Конституційний Суд, адвокат, представництво, правнича допомога, конституційне подання, конституційна скарга, права людини, норма закону

Annotation. The article deals with the issue of advocate participation in constitutional proceedings. It has been found that a advocate in this proceeding can perform the function of representing the interests of the subject of the right to a constitutional submission, the subject of the right to a constitutional appeal, the body or official who adopted the contested act. Also, advocates can act as authorized persons of the subject of the right to a constitutional complaint.

It is indicated that in the proceedings in the Constitutional Court, the advocate represents not only the position of the client, but also is the defender of the constitutional rights and freedoms of many persons, who are subject to the disputed rule of law.

The most difficult task of a advocate's participation in constitutional proceedings is the implementation of justification using scientific methodology and the established practice of the Constitutional Court in the text of a constitutional complaint or a constitutional submission of inconsistency with the Constitution of the law or its separate provision.

It is noted that the powers of a advocate in the Constitutional Court of Ukraine can be evidenced by a power of attorney, a warrant or a contract for the provision of legal aid.

The following procedural rights of a advocate in constitutional proceedings are distinguished: 1) to get acquainted with case materials; 2) give oral and written explanations; 3) express their opinions on the issues under consideration; 4) ask questions to other participants in the constitutional proceedings with the permission of the presiding judge; 5) to submit applications for the recusal of a judge, for the elimination of errors admitted in a decision or resolution; 6) submit a request for clarification of the order of execution of the decision; 7) withdraw the constitutional complaint and a number of others.

A proposal was made to determine the status, rights and duties of advocate and other representatives of the parties in proceedings before the Constitutional Court directly in the Law of Ukraine "On the Constitutional Court of Ukraine" and in the Rules of Procedure of the Constitutional Court.

Keywords: *Constitutional Court, advocate, representation, legal aid, constitutional submission, constitutional complaint, human rights, rule of law*

Постановка проблеми. На відміну від законодавчого регулювання процесу судочинства в судах із системи судоустрою, ані Закон України «Про Конституційний Суд України», прийнятий 13 липня 2017 року (далі – Закон) [1], ані Регламент Конституційного Суду України, затверджений постановою Суду від 22 лютого 2018 року № 1-пс/2018 (далі – Регламент) [2], не містять норм про здійснення представництва інтересів інших осіб в провадженні в Конституційному Суді України (далі – Конституційний Суд, Суд) адвокатами. У приписах Регламенту слово «адвокат» вживається тільки в частині третій § 15 з метою визначення можливості залучення професійного захисника для захисту на спеціальному засіданні Конституційного Суду прав судді Суду під час розгляду питання про надання згоди на його затримання, утримування під вартою чи арешт.

Тобто за чинного законодавчого регулювання процедур проведення Конституційним Судом перевірки на предмет відповідності Конституції норм законів, інших актів парламенту, актів глави держави і уряду, потребує наукового з'ясування питання природи участі в провадженні з розгляду конституційно-правових спорів адвоката, його прав та обов'язків у ньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості правового становища адвоката в конституційному судочинстві отримали певного висвітлення в низці публікацій таких науковців як: В. Заборовський, М. Жежихова [3], О. Крушніцька [4], В. Розвадовський [5], О. Щербанюк [6] та деякі інші. Разом з тим, ці розробки мали місце або ще до набрання чинності новим Законом України «Про Конституційний Суд України і Регламентом, або є одиничними і переважно у вигляді тез на науково-практичних конференціях.

Метою дослідження виступає з'ясування на основі проведення аналізу чинного правового регулювання природи і завдань участі адвоката в конституційному судочинстві, а також окреслення переліку його прав та обов'язків в Конституційному Суді.

Виклад основного матеріалу. Згідно з Конституцією Україна є правовою державою (стаття 1), в якості засади конституційного ладу закріплено здійснення державної влади на засадах поділу на законодавчу, виконавчу та судову (частина перша статті 9), за кожною особою визнані право на захист прав і свобод судом, а також право на професійну правничу допомогу і вільний вибір захисника своїх прав (частина перша статті 55, стаття 59). Органи, які складають судову владу, загалом зазначені в нормах розділів VIII «Правосуддя» та XII «Конституційний Суд України».

До внесення змін Законом від 2 червня 2016 року № 1401-VIII [7] у частині третій статті 124 Конституції визначалося здійснення судочинства Конституційним Судом та судами загальної юрисдикції. Однак у чинній редакції положень статей розділу VIII Основного Закону України Конституційний Суд не згадується. Таке діюче конституційно-правове регулювання, однак, не означає, що Суд перестав бути органом, належним до судової влади. Після внесення змін до Конституції згідно із зазначеним законом Конституційний Суд навпаки отримав більше гарантій своєї «зовнішньої» незалежності від суб'єктів призначення /обрання його суддів. Це мало на меті забезпечення неупередженого здійснення ним тлумачення норм Конституції та вирішення політико-правових спорів з приводу оскарження конституційності приписів законів, інших актів парламенту, актів Президента, Кабінету Міністрів України (тобто вищих (політичних) інститутів державної влади). А саме, у приписах частин другої і третьої статті 149¹ Основного Закону було встановлено, що рішення про звільнення з посади судді Суду у зв'язку із вчиненням ним істотного дисциплінарного проступку, грубого чи систематичного нехтування своїми обов'язками, може бути ухвалено тепер щонайменше двома третинами від конституційного складу суддів Конституційного Суду, а не парламентом, главою держави чи з'їздом суддів як було раніш.

Процедурно пов'язує Конституційний Суд із судами із системи судоустрою в чинному національному механізмові судового захисту закріплений в 2016 році у статті 151¹ Основного Закону інститут конституційної скарги, під якою в частині першій статті 55 Закону [1], розуміється подане до Суду письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу. У частині першій статті 77 Закону передбачено, що конституційна скарга може подаватися протягом трьох місяців з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням суду апеляційної або касаційної інстанції (в разі передбаченої законом можливості касаційного оскарження) у справі. Встановлення Конституційним Судом неконституційності (конституційності) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане, відповідно до процесуальних кодексів, які визначають правила судочинства в судах із системи судоустрою, у свою чергу є підставою для перегляду остаточних судових рішень у зв'язку з виключними обставинами.

Конституційний Суд, як адміністративні, господарські та суди в кримінальних і цивільних справах, розглядає віднесені до його компетенції справи у провадженні, заснованому на засадах диспозитивності та змагальності. Так, про побудову процесу правосуддя в Суді на основі принципу змагальності свідчить зміст положень частини першої статті 70 Закону, згідно з якими учасниками конституційного провадження є суб'єкт права на

конституційне подання, конституційне звернення, конституційну скаргу (*уповноважена особа, що діє від його імені*) та орган або посадова особа, які ухвалили акт, що є предметом розгляду в Суді. Водночас для забезпечення об'єктивного і повного розгляду справ визначено можливість залучення Судом до участі в розгляді справ органів та посадових осіб, свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів та інших осіб (позначених тут як «залучені учасники конституційного провадження»).

Уваги заслуговує також те, що за приписами пункту 2 частини другої статті 51, пункту 2 частини другої статті 53 Закону до вимог до змісту відповідно конституційного подання і конституційного звернення віднесено необхідність зазначення у цих клопотаннях до Суду відомостей про *представника суб'єкта права на конституційне подання (звернення)*.

Для забезпечення повноти та об'єктивного розгляду справи у положеннях пункту 3 частини першої статті 69 Закону визначено повноваження Колегії, Сенату, Великої палати Суду викликати на засідання, пленарні засідання також представників суб'єктів звернень.

Отже, Закон прямо визначає можливість представлення позиції в провадженні в Суді суб'єктів права на конституційне подання і конституційне звернення *представниками*, а також вчинення процесуальних дій у цьому провадженні від імені суб'єктів права на конституційну скаргу (фізичних та юридичних осіб, які вважають, що застосований в остаточному судовому рішенні в їх справі закон України чи його окремі положення суперечить Конституції України), їхніми *уповноваженими особами*.

Але Регламент не містить норм, що представництво інтересів суб'єкта права на конституційне подання і звернення, органу чи посадової особи, які ухвалили оспорюваний акт, вчинення процесуальних дій від імені суб'єкта права на конституційну скаргу здійснюється адвокатами.

При вирішенні питання з'ясування природи участі в провадженні з розгляду конституційно-правових спорів адвоката, його прав та обов'язків у ньому, увагу передусім варто звернути на приписи частини третьої статті 131² Основного Закону України, згідно з якими засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються *законом*.

Законом, який визначає засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні, на теперішній час є Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI (далі – Закон № 5076) [8], з положень пункту 9 частини першої статті 1 і пункту 6 частини першої статті 19 якого випливає, що забезпечення реалізації прав і обов'язків клієнта (фізичної або юридичної особи) в конституційному, як і в господарському, адміністративному та цивільному судочинстві, є таким видом адвокатської діяльності як *представництво*. Тобто за приписами Закону № 5076 адвокат в конституційному судочинстві виконує функцію представництва при вирішенні Судом конституційно-правового спору інтересів фізичної або юридичної особи, органу державної влади, органу місцевого самоврядування, з якими укладено договір про надання правничої допомоги.

Разом з тим, у порівнянні з більш поширеним в адвокатській діяльності представництвом інших осіб у «фактових» адміністративному, господарському та цивільному судочинстві, завдання, які вирішує адвокат при забезпеченні реалізації в провадженні в Конституційному Суді прав та виконанні обов'язків його клієнта кардинально відрізняються. Зокрема, в конституційному судочинстві адвокат, домагаючись прийняття сприятливого для свого клієнта рішення Суду, водночас виступає «захисником» суспільного інтересу (інтересу

всього чи значної частини членів суспільства), домагається визнання неконституційною оспорюваної норми закону, дія якої поширюється на багатьох адресатів (фізичних та/або юридичних осіб). Тим самим адвокат сприяє утвердженню в національній системі права верховенства норм Конституції, конституційних прав і свобод людини у цілому.

За характером діяльність адвоката з представництва інтересів свого клієнта в провадженні в Конституційному Суді суттєвим чином відрізняється від представлення його інтересів в адміністративному, господарському та цивільному судочинстві. Оскільки Конституційний Суд передусім виконує функцію конституційного нормоконтролю, а не відновлення порушених індивідуальних прав, переважно не з'ясовує питань факту. Тобто завданням діяльності адвоката в конституційному судочинстві є насамперед належне, з урахуванням доктринальних (наукових) підходів, сталої прецедентної практики Суду, обґрунтування в тексті конституційної скарги (подання) і відстоювання на засіданні Суду позиції щодо невідповідності Основному Закону оспорюваної норми закону.

Зауважимо, що на практиці функцію представництва суб'єкта права на конституційне подання і органу, який ухвалив оспорюваний акт (його норму), під час розгляду справи в Конституційному Суді, як правило, виконують уповноважені посадові особи – постійні представники в Суді Верховної Ради, Президента, Кабінету Міністрів України, один чи декілька народних депутатів України, Голова або судді Верховного суду, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини або працівник його секретаріату тощо. Тільки інколи такого суб'єкта права на конституційне подання як не менш як 45 народних депутатів України представляють адвокати, коли під час слухання у Суді у справі виникає потреба у представленні їх позиції фахівцем у певній царині права.

Але, як зазначалося вище, уповноваженою особою суб'єкта права на конституційну скаргу в провадженні в Суді переважно є якраз адвокати. Це пояснюється тим, що в пункті 6 частини другої статті 55 Закону серед вимог до змісту конституційної скарги вказана необхідність обґрунтування у ній тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону. Тобто очевидно, що виконання цієї вимоги Закону до змісту конституційної скарги є неможливим без залучення до її підготовки професійного правника, як-от професора права чи адвоката, який би був здатен логічно із застосуванням необхідної правничої термінології пояснити у тексті зазначеного клопотання до Суду в чому полягає невідповідність тим чи іншим приписам Конституції оспорюваних норм закону та яке конкретно основне право скажника порушено застосуванням таких норм судами із системи судоустрою під час прийняття остаточного судового рішення в його справі.

Так, з відомостей, розміщених на сайті Конституційного Суду можна з'ясувати, що станом на 29 вересня 2023 року на розгляді перебувало 320 конституційних скарг, з яких приблизно тільки одна з двох на стадії попередньої перевірки визнається Секретаріатом Суду такою, що відповідає вимогам Закону до форми, і у подальшому розподіляється для підготовки ухвали про відкриття чи відмову у відкритті провадження судді-доповідачу. Зокрема, В. Запорожець вказує, що із 563 конституційних скарг, які надійшли до Суду в 2020 році, 312 (56 %) були повернуті Секретаріатом Суду з відповідними роз'ясненнями та зазначенням про можливість повторного звернення у разі дотримання установлених вимог щодо їх форми [9].

Таким чином, першочерговим завданням надання адвокатом правничої допомоги в провадженні в Суді є складання в інтересах його клієнта такого тексту конституційної скарги

(подання), який би за формою та змістом вимогам Закону. А це потребує застосування адвокатом методології наукового обґрунтування позиції про неконституційність оспорюваної норми законодавчого акту.

Повноваження адвоката в Конституційному Суді, як і в судах із системи судоустрою, можуть посвідчуватися довіреністю, ордером, дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або договором на надання правничої допомоги (стаття 26 Закону № 5076).

Відмітимо, що Закон не визначає прав та обов'язків представників (уповноважених осіб) у провадженні Суді. Тобто зміст та обсяг прав і обов'язків адвоката в конституційному судочинстві детермінується змістом та обсягом прав і обов'язків учасника конституційного провадження, якого він представляє або від імені якого діє, що закріплені відповідно в частинах першій та третій статті 71 Закону.

Таким чином, виконуючи представницьку функцію свого клієнта в Суді, адвокат має такі процесуальні права: 1) знайомитися із матеріалами справи; 2) давати усні та письмові пояснення; 3) викладати свої думки з питань, що розглядаються; 4) ставити з дозволу головуєчого запитання іншим учасникам конституційного провадження; 5) заявляти клопотання; 6) подавати заяви про відвід судді; 7) користуватися іншими правами, передбаченими Законом та Регламентом.

У приписах § 48 Регламенту також закріплено право суб'єкта права на конституційну скаргу (і відповідно його адвоката) звернутися до Суду з письмовою заявою у будь-який час після відкриття провадження у справі, але до переходу Суду в закриту частину пленарного засідання Сенату, Великої палати для ухвалення рішення, про відкликання конституційної скарги. Подання названої заяви, з урахуванням дії у такому провадженні принципу диспозитивності, є підставою для прийняття Великою палатою, Сенатом ухвали про закриття конституційного провадження. Але якщо Сенат чи Велика палата визнає, що порушені у конституційній скарзі питання мають особливе суспільне значення для захисту прав людини, то постановляється ухвала про відмову у припиненні її розгляду.

У положеннях § 70 Регламенту, крім того, визначено право учасників конституційного провадження, а отже їх представників (адвокатів), та інших осіб, присутніх в залі засідань Суду, здійснювати аудіо - та відеозапис відкритої частини пленарного засідання Сенату чи Великої палати за допомогою портативних технічних засобів, що мають автономне живлення, з відведених для цього місць. Використання учасниками конституційного провадження та іншими особами, присутніми у залі засідань Суду, стаціонарної апаратури для здійснення аудіо- та відеозапису не допускається.

В § 76 Регламенту встановлено право учасника конституційного провадження, який брав участь у справі та його представника (адвоката), подати заяву про усунення допущених у рішенні чи ухвалі Суду описок (неточностей, редакційних або технічних огріхів, які не впливають на зміст акта), а також клопотання про роз'яснення порядку виконання рішення.

Загалом обсяг процесуальних прав адвоката, які надаються йому для забезпечення виконання представницької функції в конституційному провадженні, як у судах із системи судоустрою, повністю залежить від його довірителя. Клієнт може застерегти про неможливість вчинення адвокатом певних процесуальних дій в Суді при укладанні договору про надання правничої допомоги, про що зазначається тоді також у виданому на його підставі ордері, або у довіреності на здійснення представництва.

Для забезпечення здійснення представництва в Суді адвокат також володіє правами, визначеними Законом № 5076, а саме: - звертатися з адвокатськими запитами, зокрема щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб); - збирати відомості про факти, які можна використати у процесі в Суді як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та інші; - одержувати письмові висновки фахівців, експертів із питань, що потребують спеціальних знань; - на належну оплату діяльності з надання правової допомоги та інші.

З приписів частини третьої статті 71 Закону слідує, що на адвоката, коли він є представником учасника конституційного провадження або уповноваженою особою суб'єкта права на конституційну скаргу, покладається необхідність дотримання таких обов'язків: у разі запрошення Судом з'являтися на засідання, пленарне засідання Сенату, Великої палати, давати правдиві пояснення, подавати документи, матеріали та іншу інформацію, необхідні для повного та всебічного розгляду справи. За ненадання інформації або надання завідомо недостовірних документів, матеріалів, іншої недостовірної інформації адвокат, який представляє в Суді учасника конституційного провадження, несе відповідальність в порядку, визначеному законом.

Під час виконання функції представництва учасника конституційного провадження в залі засідань Суду адвокат відповідно до частини п'ятої § 71 Регламенту зобов'язаний: 1) шанобливо ставитися до Суду, учасників конституційного провадження, залучених учасників конституційного провадження; 2) виконувати розпорядження головуєчого та вказівки судового розпорядника щодо додержання порядку в ході відповідного засідання; 3) не допускати під час пленарного засідання пересування по залі засідань Суду, розмов, реплік у будь-якій формі; 4) не створювати будь-яких інших перешкод для нормального ходу засідання.

Під час входу суддів Конституційного Суду до зали засідань Суду і виходу з неї всі присутні, у тому числі адвокати, зобов'язані встати. Крім того, учасники конституційного провадження, залучені учасники конституційного провадження, їх представники мають давати пояснення, відповіді на запитання і ставити запитання стоячи і лише після надання їм слова головуєчим на засіданні чи пленарному засіданні Сенату або Великої палати (частина друга § 71 Регламенту).

Відповідно до норм частини першої статті 21 Закону № 5076 адвокат, здійснюючи представництво клієнта в конституційному судочинстві, зобов'язаний: - дотримуватися присяги адвоката України та правил адвокатської етики; - надати звіт про виконання договору про надання правничої допомоги; - невідкладно повідомляти клієнта про виникнення конфлікту інтересів; - виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством і договором про надання правничої допомоги.

Висновки. Таким чином, адвокати в конституційному судочинстві є не самостійними його учасниками, а представниками суб'єктів права на конституційне подання, звернення, органу чи посадової особи, що ухвалили оспорюваний акт (його окрему норму), уповноваженими особами суб'єкта права на конституційну скаргу. Обсяг і зміст прав та обов'язків адвоката як представника (уповноваженої особи) у конституційному провадженні залежить від обсягу і змісту прав та обов'язків, визначених Законом, відповідного учасника процесу конституційного судочинства, а також від волі його довірителя обмежувати чи ні можливість вчинення ним

окремих процесуальних дій, про що зазначається в договорі про надання правничої допомоги, ордері чи довіреності. З положень Закону та Регламенту не випливає, що адвокати володіють виключним правом на здійснення представництва інтересів іншої особи в Суді. Однак, у Законі та у Регламенті доречно чітко і безпосередньо врегулювати питання статусу, прав і обов'язків представників, у тому числі адвокатів, у провадженні з розгляду конституційних подань, звернень і скарг Судом.

Література:

1. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>.
2. Регламент Конституційного Суду України, затверджений постановою від 22 лютого 2018 року № 1-пс/2018. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18#n12>.
3. Заборовський В.В., Жежихова М. Особливості правового становища адвоката в конституційному судочинстві. Конституційно-правові академічні студії. 2016. № 1. С. 109-117.
4. Крушніцька О. В. Діяльність адвоката в конституційному судочинстві // Грані права: XXI століття : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 1 / за ред. Г.О. Ульянової; уклад.: Ю. Д. Батан, М. В. Сиротко [та ін.]. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 207-210.
5. Розвадовський В.І. Процесуальні права адвоката в конституційному провадженні: теорія та практика. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. 2018. Вип. 48. С.35-42.
6. Щербанюк О.В. Адвокат в конституційному судочинстві /Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 груд. 2020 р.) / [редкол.: Т. Б. Вільчик (голова) та ін.]. Харків : Право, 2020. 490 с. С. 193-195.
7. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року № 1401-VIII. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>.
8. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
9. Запорожець В. Умови прийнятності конституційних скарг: законодавче врегулювання та практика Конституційного Суду України. URL.: https://www.constjournal.com/pub/3-2020/umovy-priyniatnosti-konstytutsiinykh-skarh-zakonodavche-vrehuliuvannia-praktyka/?fbclid=IwAR012tolZkM5kp93m8pX5PiCVCi00Xb40vfF1kGGFGK_DaQIVbNBK-ayWt0.